

RIFAT N. BALI, JAK BARBUT, İSTANBUL MERKEZ HAPİSHANESİ BAŞHEKİMİ

İstanbul, Libra Kitap yay., 2022.
(132 s., ek, albüm, kaynakça)

Şeref ETKER*

Türkiye’de cerrahinin, asepsi-antisepsi, anestezi ve cerrahi teknik yönünden modernleşmeye başlaması Kırım Savaşı (1853-1856) ile 1877-1878 Türk-Rus Savaşı (93 Harbi) arasına tarihlenebilir. Bu dönemin önde gelen cerrahları: Avrupa kliniklerinde yetişen Aleksandros Kamburoğlu Paşa (1851-1913) ile tıp öğrenimini Amerika’da tamamlayan ve cerrah olarak Amerikan İç Savaşına (1861-1865) katıldıktan sonra Türkiye’ye dönen Hayg-Baronig Madteosyan (1835-1926) olmuştur. Cerrahimizin bu yıllarda küçük adımlarla ilerlemesini Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane’nin aylık dergisi *Gazette Médicale d’Orient* sayfalarında izleyebiliyoruz

İkinci aşamanın odağına, cerrahinin radyolojinin sağladığı tanı olanaklarından yararlanabildiği 1897 Türk-Yunan Savaşını almak uygun olur. Bu yılların cerrah olarak parlayan isimleri Cemil Topuzlu Paşa (1866-1958) ve Garabed Yağubyan (1865-1936) olmuştur. Gülhane Tatbikat Mektebi ve Seririyatı’nın kuruluşu (1898) ve Hamidiye Etfal Hastahane-i Âlisi’nin açılışı (1899) gelişmelere ivme kazandırmıştır.

Türkiye’de 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başının başarılı çalışmalarıyla öne çıkan cerrahları kıdemlerine göre sıralanabilir : İlk grupta 1870’lerde doğanlar içinde: Kerim Sebati Gürgün (1870-1942), Tomazos Sgurdeos (1873-1935) ve Orhan Abdi Kurtaran (1877-1948) yer alır. Onların ardından doğum tarihleri 1880’li yıllar içinde olan cerrahlar : Mim [Mehmet] Kemal Öke (1884-1955), Jak Barbut (1885-1950), Feridun Şevket Evrensel (1887-1957) ve Burhanettin Tokar (1888-1951) gelir.

Cerrahinin “A takımı” olarak niteleyebileceğimiz bu kısa liste, bir yanıyla Osmanlı anasır/millet kompozisyonunu yansıtırken, diğer yandan cerrahi tarihimizin daha az tanınan karakterlerini sergiler. Dr. Jak Barbut’un biyografisi her iki bakımdan önemlidir.¹

Jak (Yako) Barbut, 1904’te Kadırgadaki Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye’den mezun olduktan sonra, 1909 yılında hükümet tarafından eğitim için Fransa’ya gönderilmiştir. Paris’te önce anatomi, sonra cerrahi uzmanlığını alan Dr. Jak Barbut, 1912’de Balkan Savaşının başlangıcında Türkiye’ye dönerek mükellef yüzbaşı olarak Taşkılla ve Darülfünun Hilal-i

* Hekim, İstanbul, serefetker@gmail.com

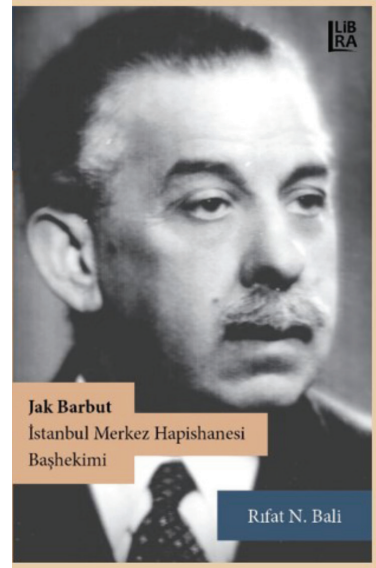
¹ Biyografi, daha önce İngilizce yayımlanan kitabın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş versiyonudur: Rifat N. Bali, *Jak Barbut, Surgeon of the Istanbul Penitentiary*, İstanbul, Libra Kitap, 2014 (85 s.).

Ahmer Hastanelerinde görev almıştır.² Savaşın sonunda, 1913'te İstanbul'daki Hapishane-i Umumi ve Tevkifhane-i Umumi hekimliğine atanan Dr. Jak Barbut'un ilk cerrahi makalelerinin (Jacques Barbouth adıyla) aynı yıl içinde *Şark Tıp Mecmuası/Gazette Médicale d'Orient* içinde yayımlandığını görüyoruz. Dr. Jak Barbut, aralıksız otuz yıl süreyle Sultanahmet'teki Merkez Hapishanesi başhekimliğini yapmış; aynı zamanda Balat Or-Ahayim Musevi Hastanesi ile Fransız Pasteur Hastanesinde cerrah olarak çalışmıştır.

Jak Barbut, 1914 yılında İstanbul'da oluşturulan Memalik-i Osmaniye Musevi Etibba Cemiyeti'nin kurucu üyesidir. Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahaneye 1917'de başkan olan Dr. Jak Barbut,³ sonraki yıllarda Türk Tıp Cemiyeti, Türk Cerrahi Cemiyeti ve Türk Hekimleri Dostluk ve Yardım Cemiyeti'nin aktif üyeleri arasında yer almıştır.

Dr. Barbut'un genel cerrahi içindeki geniş ilgialanı makale konularında görülebilmektedir (s. 75-77).⁴ Yayımlanmamış iki ameliyatı ise, Türkiye cerrahi tarihinin ilkleri arasındadır : Jak Barbut, 1933 yılında Sultanahmet Cezaevinin ameliyathanesinde Türkiye'deki ilk pnömonektomi (pulmonektomi) ameliyatını gerçekleştirmiştir (s. 17). Bundan birkaç yıl sonra da Or-Ahayim Hastanesinde bir bebeğe İnfantil/Konjenital Hipertrofik Pilor Stenozu ameliyatını (ad modum Fredet-Ramstedt) yapmıştır. Jak Barbut'un tıp tarihine geçecek akciğer ameliyatı gazete köşelerinde kalırken,⁵ ameliyatla yaşatılan pilor stenozlu ilk olgu çocuk cerrahisi literatürümüze girememiştir.

Dr. Jak Barbut'un yaşam öyküsünün derlendiği kitap, anılar, ölümünden sonra yazılanlar ve aile albümünden sağlanan fotoğraf ve belgelerle zenginleştirilmiştir.⁶ Dr. Barbut imgesinin Türk edebiyatına yansımaları da ilginçtir. Sultanahmet Cezaevinde siyasi mahkum olarak 13 yıl yatan Kemal Tahir'in diliyle: "Adı Jak Barbut... Gavura iyi demek olmaz, ama iyidir bizim Çift !"⁷

² *Taht-ı Himaye-i Mülukanede Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti 1329-1331 Salnamesi*, İstanbul, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanlı Şirketi, [1329/1913], s. 130 'Operatör Jak Barbut Bey'.

³ Şeref Etker, *İkinci Meşrutiyetin Tabip Örgütleri*, İstanbul, Libra Kitap, 2017, s. 18.

⁴ Örneğin, rekonstrüktif jinekoloji ile ilgili olan bir makalesi : Jak Barbut, "Tasni'-i Mehbil "Vaginoplastie" – Bir Baldwin Ameliyesi Vakası Münasebetile", *İstanbul Seririyatı*, 7. Sene, No. 2, Haziran 1341/1925, s. 904-908. (Türk Tıp Cemiyeti'nde tebliğ edilmiştir.)

⁵ "Hapisanede bir ameliyat", *Vakit*, sayı 5532, 5 Haziran 1933, s. 4, sü. 2.

⁶ Mazhar Osman'ın yazdığı bir nekroloji kitapta yer almıştır: M.O. Uzman, "Jak Barbut", *İstanbul Seririyatı*, 32. Sene, No. 4, Nisan 1950, s. 36-37.

⁷ Kemal Tahir, *Esir Şehrin Mahpusu*, 19. bs., İstanbul, İthaki Yayınları, s. 227.